Onderzoek maatschappelijke impact FAST

2026-Y7D7/SVV/lvdb/mo

Disclaimer

September 2026

Deze rapportage is geschreven onder verantwoordelijkheid van Sander van Veldhuizen (Partner). Dit document wordt u aangeboden vanuit PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. Het betreft dus geen document opgesteld door accountants. Wij hebben aangereikte informatie (zowel schriftelijk als mondeling) dan ook voor juist en volledig aangenomen en hier geen controle of andere vorm van toetsing op uitgevoerd. Voor vragen naar aanleiding van dit document kunt u contact opnemen met Sander van Veldhuizen via mail (sander.van.veldhuizen@pwc.com).

U blijft te allen tijde zelf volledig verantwoordelijk voor eventuele op het document gebaseerde besluitvorming en/of beslissing(en). PwC aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid (ook niet voor nalatigheid) voor de gevolgen van enig handelen of nalaten door u en/of derden op basis van (de inhoud van) het rapport, en wijst iedere verantwoordelijkheid, zorgplicht en/of aansprakelijkheid - contractueel, op basis van onrechtmatige daad (inclusief nalatigheid) of anderszins - af voor enig besluit en/of enige beslissing waaraan (de inhoud van) het rapport ten grondslag ligt.

Wij stellen dit document uitsluitend op voor u als opdrachtgever, in overeenstemming met de opdrachtbevestiging. Wij accepteren richting geen enkele andere partij aansprakelijkheid of zorgplicht op basis van de inhoud van ons rapport. De opdrachtgever vrijwaart PwC te allen tijde tegen vordering van derden die voortvloeien uit of samenhangen met door ons verrichte werkzaamheden in relatie tot TNO, behoudens indien en voor zover sprake is van opzet of bewuste roekeloosheid van PwC.

In het geval u een verzoek ontvangt op grond van de Wet openbaarheid van overheid (hierna: “Woo verzoek”) ter zake van schriftelijke uitingen van PwC, verzoeken wij u ons hierover onverwijld (in ieder geval voorafgaand aan de te nemen beslissing op het Woo verzoek en derhalve voorafgaand aan eventuele openbaarmaking) schriftelijk te informeren. In dat kader is het verzoek ons alle beschikbare achtergrondinformatie met betrekking tot het Woo verzoek te verstrekken. Daarbij stelt u ons in de gelegenheid om onze visie te geven op het Woo verzoek, vooruitlopend op de door u te nemen beslissing op het Woo verzoek.

Het document alsmede enig geschil voortvloeiende uit of verband houdend met (de inhoud van) het document worden uitsluitend beheerst door Nederlands recht.

1

Inleiding

1.1 Inleiding

FAST heeft PwC gevraagd onderzoek te doen naar de maatschappelijke waarde van FAST voor de Nederlandse samenleving

Achtergrond

Het Centre for Future Affordable Sustainable Therapy Development (hierna: FAST) is een nationaal, onafhankelijk expertisecentrum dat wetenschap, overheid, financiers, bedrijven en patiënten structureel verbindt om therapieën sneller, betaalbaarder en maatschappelijk verantwoord bij patiënten te krijgen. FAST is in 2023 opgericht met financiering van de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Economische Zaken (EZ).

Het KNAW-rapport 'Efficiency gains through innovation: how can science contribute?' uit 2021 vormde een belangrijke aanleiding voor de oprichting van FAST. De KNAW stelde vast dat de Nederlandse kennis op het gebied van geneesmiddelenontwikkeling te veel versnipperd is. Ook constateerde de KNAW dat innovatieve technieken veel nieuwe mogelijkheden creëerden op het gebied van geneesmiddelenontwikkeling, maar dat deze niet altijd hebben geleid tot nieuwe therapieën, lagere kosten of snellere toegang voor de patiënt. Het rapport beval dan ook een vorm van landelijke coördinatie aan om expertise te bundelen, patiënten te betrekken, bureaucratische lasten te verminderen en een bredere academische en internationale samenwerkingscultuur te bevorderen ten behoeve van snellere en effectievere medicijnontwikkeling en de toegang voor patiënten tot nieuwe therapieën te verbeteren.

FAST ondersteunt therapieontwikkelaars, stimuleert samenwerking en helpt het knelpunten in therapieontwikkeling te agenderen en op te lossen. FAST richt zich hierbij op de volgende thematische speerpunten: drug repurposing, patiëntenparticipatie, wet- en regelgeving, vernieuwing methodologie en technologie, onderwijs, zeldzame ziekten, radiofarmaca, ATMP's en infectieziekten.

In het FAST programma 2025-2028 is de maatschappelijke taak van FAST doorvertaald in de volgende drie kerntaken:

1. Het inrichten en uitvoeren van een coördinerend expertisecentrum ter bevordering van het sneller, slimmer, beter en goedkoper ontwikkelen, produceren en beschikbaar stellen van nieuwe therapieën voor patiënten.
2. Het bieden van brede ondersteuning aan therapie-ontwikkelaars door het delen van (inter)nationale kennis en expertise, en het stimuleren van samenwerking.
3. Het inventariseren en agenderen van kansen en knelpunten op gebied van therapieontwikkeling in samenwerking met veldpartijen, en het werken aan oplossingsrichtingen aan de hand van praktijkervaring.

Doelstelling onderzoek

FAST heeft PwC gevraagd onderzoek te doen naar de doeltreffendheid en de maatschappelijke meerwaarde van FAST voor de Nederlandse samenleving. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te bieden in de wijze waarop FAST haar maatschappelijke taken en doelen realiseert, alsook de concrete effecten en maatschappelijke waarde zichtbaar te maken.

1.2 Onderzoeksaanpak

De onderzoeksaanpak is gebaseerd op het analysemodel uit de Regeling voor Periodieke Evaluaties

Analytisch kader doeltreffendheid

Dit onderzoek naar de maatschappelijke meerwaarde van FAST hanteert het analysemodel uit de Regeling voor Periodieke Evaluaties (RPE) van het Ministerie van Financiën. De kern van dit kader is weergegeven in Figuur 1. Uit deze figuur is af te leiden dat de vraag naar doeltreffendheid van FAST is te vatten als de relatie tussen de verwachtingen van de maatschappij van FAST en de, indien mogelijk meetbare, effecten in de samenleving.

De kern van de aanpak is eerst een feitelijke basis leggen over de inzet en resultaten van FAST met betrekking tot de hierboven gedefinieerde taken. Een eigenschap van een katalysator als FAST is echter dat de maatschappelijke impact veelal indirect is en derhalve niet eenvoudig direct inzichtelijk te maken. Daarom ligt de focus op meetbare indicatoren die een benadering (of deelantwoord) op het maatschappelijk effect geven. Vervolgens worden deze inzichten verrijkt met kwalitatieve inzichten en duidingen. Voor deze studie leverde FAST negen interne documenten en data aan. Ook zijn tien interviews afgenomen met een representatieve afvaardiging onder betrokken wetenschappers, innovatoren, overheidsfunctionarissen en representanten uit het bedrijfsleven.

Figuur 1. Effectiviteit van de gediende publieke belangen

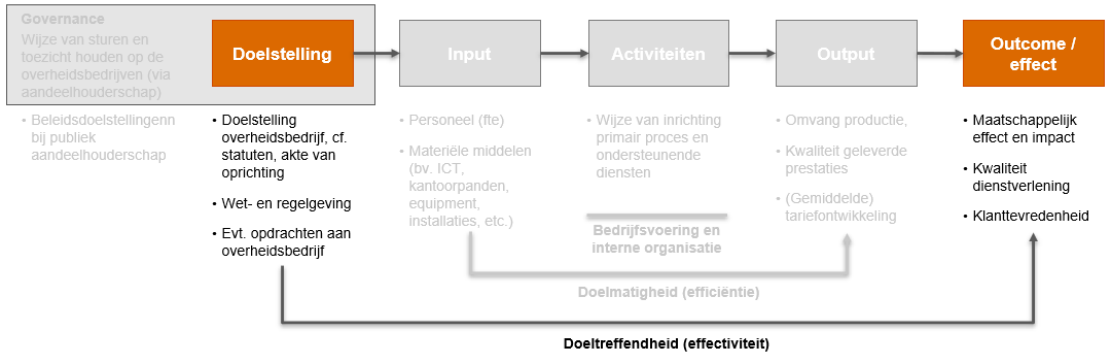

Opbouw van dit rapport

Dit document bestaat uit de volgende onderdelen:

1. **Inleiding:** Toelichting op de aanleiding van de onderzoeksopdracht, het analysekader en de drie taken van FAST
2. **Activiteiten en resultaten FAST:** Overzicht van de activiteiten en resultaten van FAST op basis van beschikbare kwantitatieve inzichten en kwalitatieve duiding en in de wijze waarop deze activiteiten zich verhouden tot elkaar en de taken van FAST.
3. **Langetermijn maatschappelijke effecten FAST:** Inzicht in de wijze waarop de taken van FAST bijdragen aan maatschappelijke effecten op de langere termijn
4. **Conclusies en aanbevelingen:** Omschrijving van de kernconclusies en de hieruit volgende aanbevelingen.

2

Activiteiten en resultaten FAST

2.1 Activiteiten en resultaten van FAST

Overzicht activiteiten

De drie taken uit het FAST-programma 2025-2028 vertalen zich in 8 groepen activiteiten. De rechter tabel ordent de activiteiten langs de taken en geeft de belangrijkste resultaten weer. Dit hoofdstuk geeft een, indien mogelijk kwantitatieve, onderbouwing van de resultaten.

Taak	Activiteiten	Resultaten FAST 2023 t/m 2026			
Het inrichten en uitvoeren van een coördinerend expertise centrum ter bevordering van het sneller, slimmer, beter en goedkoper ontwikkelen, produceren en beschikbaar stellen van nieuwe therapieën voor patiënten.	Oprichten FAST HUBS	4 FAST-hubs: RARE-NL, InFECT-NL, ATMP-NL en NUCMED-NL			
Het bieden van brede ondersteuning aan therapie-ontwikkelaars door het delen van (inter)nationale kennis en expertise, en het stimuleren van samenwerking	Ondersteunen innovatoren	15 verzoeken wegwijsfunctie per week	20 uitgewerkte projectadviezen	14 langjarig ondersteunde innovatoren	2 gerealiseerde BV's
	Ondersteuning subsidie-aanvragen	34 aanvragen ondersteund	13 aanvragen toegekend	~€119 mln toegekende na een actieve bijdrage	~€571 mln toegekende na een adviserende rol
	Organisatie bijeenkomsten	37 bijeenkomsten		1.800+ deelnemers	
	Ontwikkelen onderwijs en kennisoverdracht	6 vakken en programma's (door)ontwikkeld	3 serious games ondersteund	8 rapportages en publicaties	53 interviews, columns en mediaoptredens
Het inventariseren en agenderen van kansen en knelpunten op gebied van therapieontwikkeling in samenwerking met veldpartijen, en het werken aan oplossingsrichtingen aan de hand van praktijkervaring.	Bestuur- en commissie functies	24 commissie- en bestuursfuncties vervuld		12 actieve commissie- en bestuursfuncties	
	Organisatie bijeenkomsten	12 bijeenkomsten gericht op kansen en knelpunten[1]		290+ deelnemers[1]	
	Onderzoek	19 wetenschappelijke publicaties	Benoeming bijzonder hoogleraarschap in 2026	8 promovendi	

1) Dit betreft een subset van de benoemde bijeenkomsten onder taak 2

2.2 Oprichten FAST Hubs

Tussen 2023 en 2026 heeft FAST de opbouw van vier verschillende hubs gefaciliteerd: RARE-NL (2024), InFECT-NL (2024), ATMP-NL (in ontwikkeling) en NUCMED-NL (in ontwikkeling). De hubs richten zich op het samenbrengen van kennis en kunde op specifieke vakgebieden, het werken aan infrastructuur, ondersteuning aan innovatoren en stimulering van publiek-private samenwerkingen. Tegelijk fungeren zij als omgevingen waarin, op basis van concrete casuïstiek en gedeelde knelpunten, nieuwe oplossingsrichtingen voor therapieontwikkeling worden verkend. FAST zet zich in om de onderlinge kennisdeling tussen de hubs te versterken.

RARE-NL is een samenwerkingsverband tussen alle Nederlandse UMCs, gericht op zeldzame ziektes en drug repurposing[1]. RARE-NL werkt vanuit het principe van casus naar systeem: knelpunten in individuele geneesmiddeltrajecten leveren bredere lessen op over ontwikkeling, toegang, betaalbaarheid en marktintroductie. De opgedane inzichten worden gedeeld via advies, kennisproducten, netwerkactiviteiten en samenwerking, zodat ze in andere trajecten toepasbaar zijn.

InFECT-NL is een samenwerkingsverband tussen het LUMC, AUMC, UMCU en Radboudumc, gericht op vroeg-klinisch onderzoek naar infectieziekten en innovatieve infectiebehandelingen. InFECT-NL verbindt en voert onderzoek uit, coördineert en beheert een innovatiecluster en realiseert een vroege-fase infectie-unit voor klinisch onderzoek naar infectieziekten.

ATMP-NL versnelt de ontwikkeling van en toegang tot Advanced Therapy Medicinal Products (ATMP's) door als centraal knooppunt samenwerkingen te faciliteren en ecosysteemknelpunten, zoals financiering en gefragmenteerde kennis, te helpen overbruggen.

NUCMED-NL verbindt partijen in de Nederlandse Targeted Radionuclide Therapy (TRT)-keten om samenwerking te versterken, financiering te mobiliseren en knelpunten zoals personeel en faciliteiten aan te pakken via gezamenlijke kennisagenda's en roadmaps. Zo beoogt NUCMED-NL innovatieve therapieën sneller, betaalbaar en duurzaam toegankelijk maken voor patiënten.

Stakeholders geven aan dat FAST essentieel was voor de realisatie van de hubs. Naast ondersteuning, expertise en verbinding met relevante partijen bood FAST nationale inbedding en vergemakkelijkte het, als onafhankelijke partij, samenwerking tussen deels concurrerende organisaties.

Tabel 2: Activiteiten en resultaten FAST ter ontwikkeling hubs

Activiteiten	Resultaten FAST 2023 t/m 2026	
Oprichting en ondersteuning RARE-NL	• Organisatie bijeenkomsten • Ontwikkeling wegwijsfunctie • Ondersteuning productontwikkeling van casuïstiek	• Ontwikkeling onderwijs • Uitwerking casuïstiek
Oprichting en ondersteuning InFECT-NL	• Agendering subsidiebehoeftes • Ondersteuning subsidieaanvragen • Ondersteuning ontwikkeling business case • Ondersteuning doorontwikkeling InFECT-NL als duurzame hub	• Ondersteuning ontwikkeling innovatieagenda • Ondersteuning ontwikkeling infrastructuur • Voorbereiding wegwijsfunctie
Oprichting en ondersteuning ATMP-NL (in ontwikkeling)	• Uitwerking governance, duurzaamheid en financiering van ATMP-NL • Ontwikkeling implementatieroadmap • Ondersteuning implementatietraject • Organisatie bijeenkomsten • Ontwikkeling onderwijs • Voorbereiding wegwijsfunctie via inrichting expertpanel	• Ontwikkeling white paper financieringsbehoeften ontwikkelfases • Organisatie workshops over beschikbare financieringsinstrumenten • Versterking verbinding met bedrijven, universiteiten, patiëntenorganisaties en gezondheidsfondsen.
Oprichting en ondersteuning NUCMED-NL (in ontwikkeling)	• Financiering projectmanager en kwartiermaker t.b.v. organisatieopbouw • Ontwikkeling Strategische Onderzoeksagenda Targeted Radionuclide Therapy	• Opzetten concrete activiteiten binnen de hub, e.g. Lead4Life-initiatief • Voorbereiding wegwijsfunctie

1) Het op de markt brengen van een bestaand medicijn voor een nieuwe indicatie, met doorgaans een korter en goedkoper ontwikkeltraject dan traditionele innovatieve geneesmiddelen; 2) Datalevering FAST

2.3 Onderzoek

Sinds 2023 hebben medewerkers van FAST 19 wetenschappelijke publicaties geproduceerd. Deze wetenschappelijke publicaties richten zich zowel op inhoudelijke thematische speerpunten van FAST, als op bredere systeemanalyses. Het aantal publicaties is per onderwerp uiteengezet in onderstaande tabel. Een aantal publicaties betreffen een systeemanalyse binnen een thematisch speerpunt en raken daarmee meerdere onderwerpen.

Tabel 3: Wetenschappelijke publicaties FAST naar onderwerp[1]

Onderwerp	2023-2026
Zeldzame ziekten	6 publicaties
Prijsmodellen	5 publicaties
Drug repurposing	3 publicaties
Therapieontwikkeling	3 publicaties
Beleid en regulering	3 publicaties
ATMP	2 publicaties
Infectieziekten	1 publicatie

Naast wetenschappelijke publicaties draagt FAST bij of heeft bijgedragen aan onderzoek via de begeleiding van vier promovendi en als commissielid bij vier promovendi. De betreffende promotieonderzoeken richten zich primair op speerpunten van FAST: drug repurposing, regulering, prijsmodellen en zeldzame ziekten.

Daarnaast is Saco de Visser, wetenschappelijk directeur FAST, op 12 juni 2026 benoemd tot bijzonder hoogleraar Medicines and Society aan de Universiteit van Amsterdam. In deze rol ontwikkelt en leidt hij de onderzoeksagenda van RARE-NL op gebied van Future Affordable and Sustainable Therapy Development, initieert, onderhoudt en bevordert hij een nationaal netwerk om vanuit samenwerking nieuwe manieren om geneesmiddelen beschikbaar te maken, ontwikkelt hij onderwijs dat wordt ingezet voor geneesmiddelenontwikkeling en –onderzoek en is hij actief betrokken bij de ontwikkeling van casussen waarbij geneesmiddelen, naar de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen, op duurzame wijze worden ontwikkeld of beschikbaar gesteld worden aan patiënten.

In de gevoerde gesprekken met betrokken stakeholders komt naar voren dat de bijdrage van FAST aan onderzoek en kennisontwikkeling om verschillende redenen van belang is. Allereerst wordt aangedragen dat de onderzoeken van FAST en van begeleidde promovendi de knelpunten en/of nieuwe werkwijzen in therapie ontwikkeling volledig uit helpen diepen. Daarnaast komt naar voren dat de onderzoeken bijdragen aan de inhoudelijke ontwikkelingen op de thematische speerpunten van FAST. Tot slot draagt het meewerken aan onderzoek bij aan het academische netwerk van FAST en aan het op de hoogte blijven van FAST van de actuele kansen en behoeften.

1) Datalevering FAST

2.4 Ontwikkelen onderwijs en kennisoverdracht

FAST is betrokken bij de (door)ontwikkeling en uitvoering van verschillende universitaire programma's en vakken gericht op therapie ontwikkeling. Hierbij ontwikkelen ze vakken, geven ze college, leveren ze input op het onderwijs en begeleiden studenten. Een overzicht hiervan is opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel 4: onderwijsactiviteiten FAST[1]

Titel	Type	Instelling/partner	Bereik	Rol FAST
Ontwikkelingstraject moderne geneesmiddelen	Bachelorvak	Universiteit Leiden	Ca. 280 studenten/jaar	Ontwikkeling vak, colleges
Personalized Medicine	Master-programma	Vrije Universiteit Amsterdam	50 studenten sinds start 2025	Ontwikkeling master, colleges, begeleiden studenten
Drug Development for Rare Diseases	Mastervak	Radboudumc	Ca. 30 studenten/jaar	Ontwikkeling vak, colleges
Development of Cell, Drug and Gene Therapies	Master-specialisatie	RARE-NL, Radboud Universiteit	In ontwikkeling	Doorontwikkeling eerder vak
Erasmus Toxicology	Mastervak	Erasmus Universiteit	In ontwikkeling	Ontwikkeling vak, colleges
Pharmacology Teaching and Resource Centre	Digitaal onderwijs-platform	Centre for Human Drug Research	Ca. 9000 terugkerende bezoekers/jaar	Financiering, input op resultaat, stimuleren verspreiding

Naast de ontwikkeling van onderwijs zet FAST zich in voor verdere kennisoverdracht via publicaties en het bijdragen aan de ontwikkeling van serious games. In 2023 en 2024 werkte FAST aan 8 rapportages, waaronder de Roadmap Nucleaire Geneesmiddelenontwikkeling, het ATMP handboek en de leidraad Maatschappelijk Verantwoord Licentiëren. De afgelopen jaren heeft FAST input geleverd voor drie serious games in de vorm van casuïstiek, validatie, ontwerp en didactische input, zoals weergegeven in onderstaande tabel. Deze serious games worden ingezet om deelnemers te enthousiasmeren voor en inzicht te bieden in therapieontwikkeling van onderzoek naar de patiënt. Daarnaast leveren de serious games in de praktijk ook casuïstiek op: door de games te spelen, wordt zichtbaar tegen welke knelpunten deelnemers aanlopen. FAST gebruikt deze inzichten om gerichte ondersteuning te bieden en onderzoekers naar de juiste persoon of organisatie te verwijzen.

Tabel 5: Overige activiteiten kennisoverdracht FAST[1]

Activiteiten kennisoverdracht	
3 serious games voor EATRIS en NEXUS-NL[2]	30 interviews en mediaoptredens, waaronder NPO1, Follow the money en NRC
8 rapportages en publicaties, waaronder het ATMP handbook en de Roadmap Nucleaire Geneesmiddelenontwikkeling	3 podcastseries over drug repurposing, nucleaire geneeskunde en innovatie en betaalbaarheid
23 columns	Drie-delige webinar over ATMPs

Stakeholders geven aan dat onderwijs en opleiding translationele geneeskunde versterken, met meer aandacht voor patiënttoegang en de balans tussen innovatie en betaalbaarheid. Met onderwijs bevordert FAST brede sectorkennis over therapieontwikkeling. Stakeholders bevestigen daarnaast dat FAST onderwijsinitiatieven verbindt en versnippering helpt voorkomen.

1) Datalevering FAST; 2) Educatief weekend op gebied van radiofarmaca georganiseerd door Nederlandse Vereniging voor Nucleaire Geneeskunde (NVNG), Nederlandse Vereniniging voor Klinische Fysica (NVKF), Nuclear Medicine Education Program (NMEP), Nederlandse Klinische Radiochemische Vereniging (NKRV) en FAST

2.5 Bestuurs- en commissiefuncties

FAST vervult verschillende rollen in commissies, adviesraden, werkgroepen en besturen van uiteenlopende organisaties. Deze organisaties variëren van publieke en beleidsgerichte partijen tot onderzoeksnetwerken, adviesraden, veldorganisaties en onderwijsinitiatieven. De rollen zijn overwegend adviserend, agenderend en netwerkgericht van aard. De doelen van FAST bij de invulling van deze rollen lopen uiteen: het ondersteunen van innovatoren, het ophalen van casuïstiek, knelpunten en ontwikkelingen, het bouwen van netwerken, het agenderen van FAST-speerpunten, het verbinden van initiatieven en het mobiliseren van financiering. FAST heeft 24 verschillende commissie- en bestuursfuncties vervult, waarvan er 12 functies op dit moment actief zijn. De bestuursrollen zijn, en worden vervult, bij EATRIS en FIGON. Beide organisaties bieden FAST via deze functies om het netwerk van FAST te versterken zonder private prikkels.

In de gevoerde gesprekken met betrokken stakeholders wordt aangegeven dat FAST via deze rollen toegang heeft tot relevante netwerken en overleggen, verbinding kan leggen tussen academie, beleid en financiers, financieringskansen kan signaleren en partijen beter kan positioneren richting overheid en subsidiegevers. Wel wordt er hierbij opgemerkt dat de inhoudelijke bijdrage van FAST sterk samenhangt met de expertise en het gezag van de personen die deze rollen invullen. De bijdrage van FAST via deze functies is daarmee sterk afhankelijk van de individuele medewerkers van FAST.

Figuur 2. Actieve commissie- en bestuursrollen FAST per jaar[1]

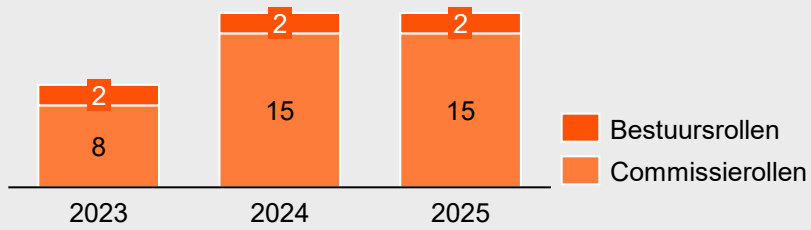

1) Datalevering FAST

2.6 Organisatie van bijeenkomsten

FAST organiseert bijeenkomsten in uiteenlopende formats, van focusgroepen, workshops en matchmakingsessies tot stakeholdermeetings, netwerkbijeenkomsten, webinarseries, versnellingskamers, roadmappresentaties en algemene FAST-events. Deze bijeenkomsten vormen een terugkerend onderdeel van de manier waarop FAST partijen samenbrengt rond vraagstukken in geneesmiddelenontwikkeling.

In de periode 2023–2026 organiseerde FAST en de FAST-hubs 37 bijeenkomsten, met circa 1.800 deelnemers in totaal[2]. De bijeenkomsten zijn thematisch geordend rond FAST-speerpunten zoals ATMP's (12 bijeenkomsten), drug repurposing en zeldzame ziektes (8), radiofarmaca (9) en infectieziekten (2). Naast 2 algemene bijeenkomsten komen ook thema's als patiëntenparticipatie (1), regulering (1) en ondersteuning van innovatoren (2). Veel bijeenkomsten zijn gericht op het ophalen van input voor vervolgactiviteiten, roadmaps, onderzoeksagenda's of platformvorming.

Figuur 3. Bijeenkomsten georganiseerd door FAST per jaar[1]

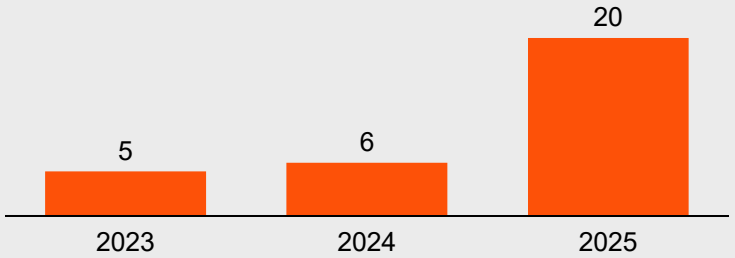

In meerdere gevallen zijn de bijeenkomsten direct gekoppeld aan vervolgtrajecten. Zo leverde het FAST/RSNN SIG networking event input op voor concrete acties en de vorming van ATMP-NL. Een reeks ATMP-focusgroepen en ronde tafels in 2025 werd benut voor het ATMP-NL-rapport en de start van actiegroepen. Bijeenkomsten rond radiofarmaca droegen bij aan versnellingskamers en de Strategische Onderzoeksagenda TRT. Ook de RARE-NL network building tours waren expliciet gericht op het ophalen van casuïstiek en het ondersteunen van academische ontwikkelaars. Daarnaast waren bijeenkomsten zoals Lead4Life matchmaking en de Drug Repurposing Venture Challenge gekoppeld aan financieringsmogelijkheden, businessplannen en verdere ondersteuning van ontwikkelaars. Naast zelf georganiseerde bijeenkomsten heeft FAST in de periode 2023–2026 aan ten minste 43 bijeenkomsten van andere partijen bijgedragen. Deze bijdragen bestonden met name uit rollen als spreker (14) en chair (11), naast moderator (3)-, panel (8)-, organisatie (3)- en deelnamerollen (7). De bijdragen hadden betrekking op onderwerpen die nauw aansluiten bij de FAST-speerpunten, waaronder ATMP's, drug repurposing, radiofarmaca, zeldzame ziekten, therapieontwikkeling, betaalbaarheid en toegang.

In de gevoerde gesprekken met betrokken stakeholders wordt aangegeven dat de georganiseerde bijeenkomsten waardevol zijn voor kennisuitwisseling, inspiratie, netwerkvorming en het bijeenbrengen van partijen die elkaar anders minder snel zouden vinden. Ook geven gesprekspartners aan dat FAST via bijeenkomsten en roadmapprocessen helpt om het veld sterker te organiseren, prioriteiten te formuleren en verdere ontwikkeling te ondersteunen.

Figuur 4. Aantal deelnemers aan FAST bijeenkomsten, totaal per jaar[2]

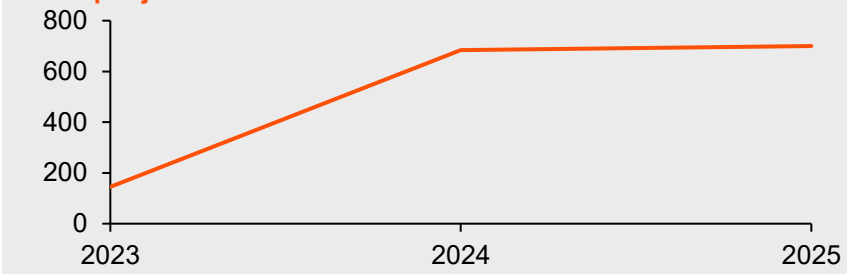

1) Datalevering FAST; 2) FAST heeft een indicatie van het aantal aanwezigen per bijeenkomst meegegeven

2.7 Wegwijsfunctie, delen expertise en langdurige ondersteuning

FAST ondersteunt innovatoren vanuit haar wegwijsfunctie in therapieontwikkeling. Per week heeft FAST gemiddeld 15 keer[3] contact met hulpvragende therapieontwikkelaars. De complexiteit van de hulpvragen loopt hierbij uiteen. FAST bied ondersteuning door kortere en gerichte vragen direct te beantwoorden of door te verwijzen aan de juiste instellingen, FAST-hub of experts. Afhankelijk van het verzoek kan ook intensiever contact ontstaan waarbij FAST ondersteuning biedt middels projectadviezen. Ter ondersteuning van de wegwijsfunctie heeft FAST daarnaast het FAST-forum opgezet, waar innovatoren zowel met FAST als met andere experts in het netwerk vraagstukken kunnen bespreken.

De FAST-hubstructuur speelt een belangrijke rol bij de ondersteuning van innovatoren. Binnen de hubs wordt expertise op de verschillende thematische speerpunten gebundeld. Daarnaast heeft FAST bijgedragen aan de implementatie van een specifieke wegwijsfunctie binnen RARE-NL[2]. Vanuit deze wegwijsfunctie heeft RARE-NL 56 wegwijsverzoeken behandeld en 20 projectadviezen uitgewerkt. Tevens heeft RARE-NL een langdurige ondersteuning geboden aan 14 innovatoren[2]. Tot slot heeft RARE-NL twee BV's helpen opzetten met innovatoren en zijn er drie BV's in voorbereiding. De gerealiseerde BV's hebben sinds de oprichting daarnaast additionele financiering opgehaald. FAST draagt op deze wijze bij als katalysator in deze doorontwikkeling.

In gesprekken met betrokken stakeholders wordt benadrukt dat deze ondersteuning van belang is omdat de kennis die academici nodig hebben om hun innovaties te valoriseren in de praktijk vaak ontbreekt, onder meer op het gebied van regulering en maatschappelijk ondernemerschap.

Ook de inbedding van FAST in EATRIS is relevant voor de ondersteuning van innovatoren. De toegang tot het internationale netwerk van EATRIS biedt FAST aanvullende mogelijkheden in de inhoudelijke ondersteuning van innovatoren. Andersom kunnen innovatoren die EATRIS benaderen voor ondersteuning op hun beurt worden verbonden aan FAST wanneer dit beter aansluit bij hun hulpvraag. In de gevoerde gesprekken wordt hierbij aangegeven dat de positie van FAST uniek is ten opzichte van instanties in andere landen die zijn aangesloten bij EATRIS. Daar waar beschikbare ondersteuning in andere landen primair gericht is op onderzoek, verbindt FAST dit aan kennis over beleid, regulering en financieringsmogelijkheden.

1) FAST, jaarverslag 2025 (link); 2) Datalevering FAST;

2.8 Ondersteunen subsidieaanvragen

FAST draagt op verschillende wijzen bij aan subsidieaanvragen binnen de thematische speerpunten van FAST. In de periode 2023 – 2026 heeft FAST bijgedragen aan 34 subsidieaanvragen, waarvan er 13 zijn toegekend en 3 nog in beoordeling zijn. De ondersteuning wordt in merendeel geboden via een actieve inhoudelijke bijdrage: in 41% van de aanvragen is FAST mede-aanvrager en in 24% heeft FAST geholpen bij het schrijven van de aanvraag. De overige subsidieaanvragen (24%) worden door FAST ondersteund via advies, een rol in de uitvoering of een support letter. Middels de subsidieaanvragen met een actieve bijdrage van FAST is er in de periode 2023 – 2026 ~€119 mln euro opgehaald, waaronder de aanvraag voor Pharma-NL. Middels de subsidieaanvragen waar FAST bij geadviseerd heeft is er in deze periode ~€571 mln euro opgehaald, bestaande uit twee grote aanvragen binnen het Nationaal Groeifonds: Oncode Accelerator en Biotech Booster. Hierbij vervult FAST uitsluitend een mobiliserende functie, FAST ontvangt zelf geen financiering uit de subsidieaanvragen waarbij wordt ondersteund.

In de gevoerde gesprekken met betrokken stakeholders wordt aangegeven dat FAST een belangrijke bijdrage levert bij de subsidieaanvragen door organisaties te wijzen op voor hen relevante subsidierondes, door hen te verbinden aan de juiste partijen en door mogelijk conflicterende aanvragen te identificeren en samenwerking te bevorderen. Stakeholders geven aan dat dit een belangrijk verschil maakt bij het verwerven van subsidies.

Figuur 5. Aantal ondersteunde subsidieaanvragen, naar uitkomst[1]

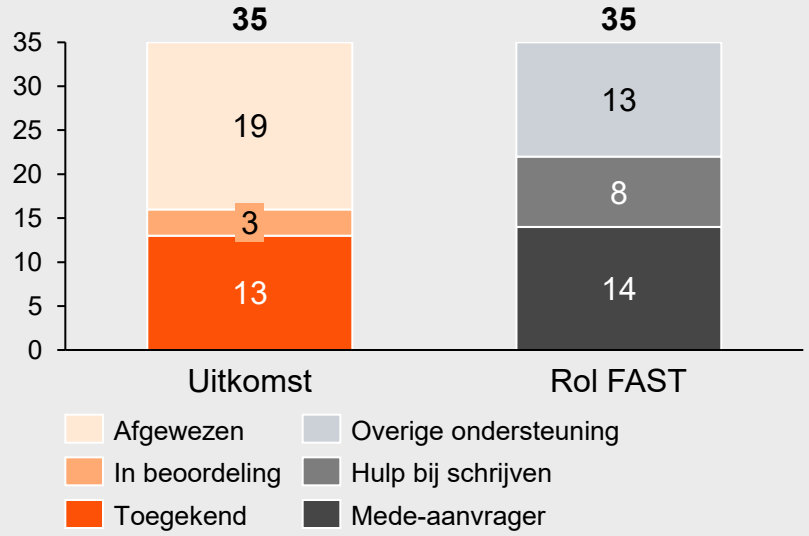

1) Datalevering FAST

2.9 Agenderen knelpunten en pionieren oplossingsrichtingen

FAST haalt via verschillende activiteiten knelpunten en kansen binnen de thematische speerpunten op. Via de ondersteuning aan innovatoren binnen FAST en de FAST-hubs ontstaat zicht op concrete casuïstiek over ervaren knelpunten en uitdagingen in therapieontwikkeling. Daarnaast doet FAST onderzoek naar, en ondersteunt FAST onderzoek naar, de werking van het systeem, onder meer op het gebied van prijsmodellen, regulering en therapieontwikkeling. Verder organiseerde FAST 12 bijeenkomsten met als doel kansen en knelpunten te identificeren, met in totaal 288 deelnemers en haalde FAST inzichten op via 24 commissie- en bestuursfuncties bij verschillende organisaties. Op deze manieren bouwt FAST kennis op van wat er speelt bij academici, in de industrie en bij subsidieverstrekkers en beleidsmakers.

Deze inzichten worden vervolgens gebruikt om oplossingsrichtingen verder te brengen. Uit de activiteitenoverzichten blijkt dat de bijeenkomsten in verschillende gevallen ook werden benut om casuïstiek op te halen als basis voor experimenteren, oplossingsrichtingen te verkennen en input te vertalen naar concrete vervolgstappen. Binnen de hubs wordt concrete casuïstiek in verschillende gevallen benut om modellen, structuren en werkwijzen te verkennen die terugkerende knelpunten kunnen adresseren. FAST heeft twee BV's helpen opzetten met innovatoren; daarnaast zijn drie BV's in voorbereiding. In de gesprekken worden deze BV's beschreven als proof-of-concepts voor nieuwe vormen van maatschappelijk ondernemerschap, waarvan geleerde lessen breder kunnen worden gedeeld binnen het netwerk.

Ook het onderzoek van FAST speelt hierin een rol. Een deel van de publicaties werkt alternatieve prijsmodellen, samenwerkingsvormen, regulatoire routes en andere oplossingsrichtingen uit. Publicaties over prijsmodellen richten zich bijvoorbeeld op cost-based pricing, de vergelijking van verschillende prijsmodellen en duurzame toegankelijkheid van innovatieve geneesmiddelen, en leveren daarmee inhoudelijke bouwstenen voor het pionieren rond betaalbaarheid en nieuwe economische modellen.

Use case: Platformtechnologieën

Bij de ontwikkeling van de nieuwe Europese farmaregelgeving was er onduidelijkheid over de definitie van platformtechnologieën, waardoor dit niet goed toegepast kon worden in de praktijk. FAST heeft in samenwerking met andere partijen knelpunten en behoeften vanuit het veld bij elkaar gebracht. Hierop is een publicatie[3] gerealiseerd met een heldere definitie en beleidskader voor platformtechnologieën. Via deze publicatie draagt FAST bij aan een betere aansluiting tussen regelgeving en de praktijk en daarmee aan de verbetering van randvoorwaarden voor innovatie op systeemniveau binnen de EU.

Use case: Radiofarmaca

De verdere groei van Targeted Radionuclide Therapy (TRT) vraagt om een integraal ecosysteem van onderzoek, productie, klinische studies, data en talent. FAST ontwikkelde met het veld de Strategische Onderzoeksagenda TRT, bracht de gezamenlijke prioriteiten onder de aandacht van beleidsmakers en initieerde NUCMED-NL als nationaal samenwerkingsplatform. Hierdoor zijn de uitdagingen en kansen in het Kamerdebat van 24 juni 2026 expliciet besproken[4]. Daarmee is een eerste stap gezet naar beleidsmatige en financiële randvoorwaarden voor de gehele innovatieketen van radiofarmaca.

Use case: Repurposing

Veelbelovende toepassingen van bestaande geneesmiddelen bereiken patiënten vaak niet, omdat voor aanvullend onderzoek, registratie en vergoeding geen sluitende businesscase bestaat. FAST ondersteunt via RARE-NL oplossingen voor deze knelpunten en brengt onderzoekers, patiëntenorganisaties, zorgverleners en beleidsmakers samen. Hierdoor kreeg drug repurposing expliciet aandacht in het commissiedebat van 10 juni 2026[5]. Daarmee is een eerste stap gezet naar structurele financierings-, onderzoeks-, registratie- en vergoedingsroutes die toepassing bij patiënten versnellen.

1) FAST, jaarverslag 2025 (link); 2) Datalevering FAST; 3) Oskam SMP et al. The platform technology approach in the EU regulation of medicines for human use: Stakeholder perspectives on its definition and implementation. Drug Discovery Today. 2026 (link); 4) Verslag commissiedebat (link); 5) Verslag commissiedebat (link)

3

Langetermijn maatschappelijke impact FAST

3.1 Langetermijn maatschappelijke effecten FAST: Theory of Change

Langetermijn effecten FAST (1/2)

De kerntaken van FAST zien op de directe ondersteuning van innovatoren en op het identificeren en adresseren van knelpunten in therapieontwikkeling. Om de maatschappelijke impact van de bijdragen aan deze taken inzichtelijk te maken brengt de Theory of Change in de rechterfiguur de relatie tussen de taken en bredere maatschappelijke doelstellingen in beeld. De wijze waarop FAST invulling geeft aan deze taken en de directe resultaten hiervan worden uiteengezet in hoofdstuk 2.

Op de lange termijn draagt FAST met haar drie taken, bij een goede invulling, bij aan hogere BBP-groei door een toename in gezondheidswinst en in werkgelegenheid. Gezamenlijk en individueel bevorderen de drie taken van FAST innovatie in therapieontwikkeling. Dit leidt tot snellere en goedkopere ontwikkeling van geneesmiddelen, welke op termijn gezondheid van mensen verbetert. Een gezondere bevolking leidt langs drie factoren tot hogere bbp-groei:

1. Minder ziekteverzuim: Werknemers die gezond zijn, werken langer door en vallen minder lang uit.
2. Hogere productiviteit: Fitte mensen hebben meer energie en presteren beter op hun werk.
3. Lagere kosten: Er wordt minder geld besteed aan medische behandelingen en uitkeringen bij langdurige ziekte

Figuur 6. Theory of Change FAST

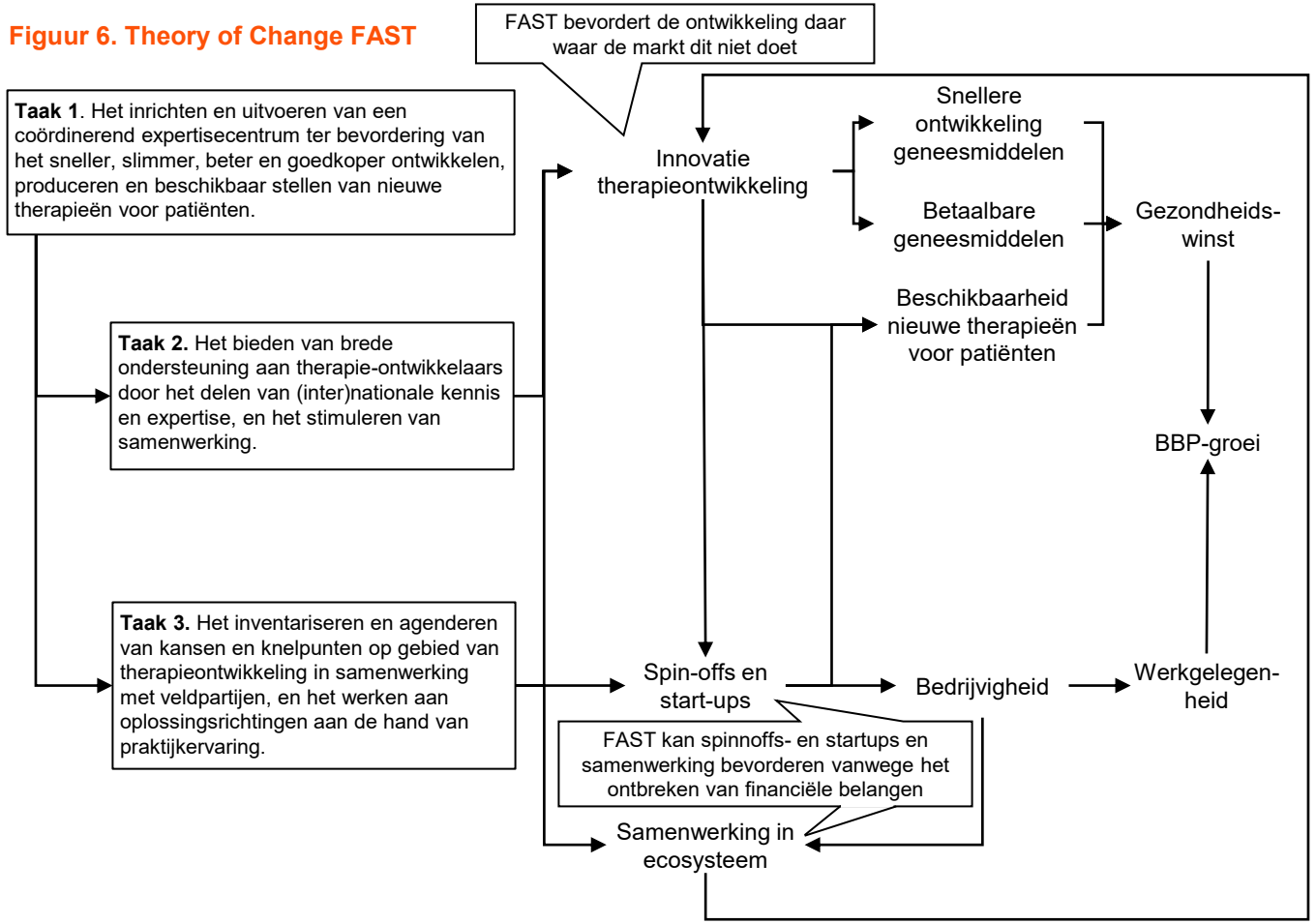

3.1 Langetermijn maatschappelijke effecten FAST: Theory of Change

Langetermijn effecten FAST (2/2)

Ook draag FAST bij aan het ondersteunen en faciliteren van spin-offs en start-ups. Naast dat succesvolle spin-offs en start-ups bijdragen aan de beschikbaarheid van de nieuwe therapieën voor patiënten, leveren ze ook een bijdrage aan economische groei en het BBP door innovatiekracht, een hogere arbeidsproductiviteit en de creatie van werkgelegenheid.

Daarnaast kan het samenspel van taken van FAST leiden tot een zichzelf versterkend effect: Het bevorderen van samenwerking in het ecosysteem draagt bij aan kennis overdracht en daarmee aan verdere innovaties in therapieontwikkeling. De ontwikkeling van nieuwe innovaties draagt hierop bij aan de ontwikkeling van nieuwe spin-offs en start-ups waardoor het ecosysteem zich verder ontwikkeld er nieuwe samenwerkingsverbanden mogelijk worden. Door op directe wijze deze ontwikkeling te ondersteunen via het stimuleren van samenwerking, het adresseren van knelpunten en het ondersteunen van innovatoren, draagt FAST op meerdere vlakken bij aan het creëren en stimuleren van deze dynamiek en daarmee op de ontwikkeling van nieuwe ecosystemen binnen de thematische speerpunten van FAST.

Figuur 6. Theory of Change FAST

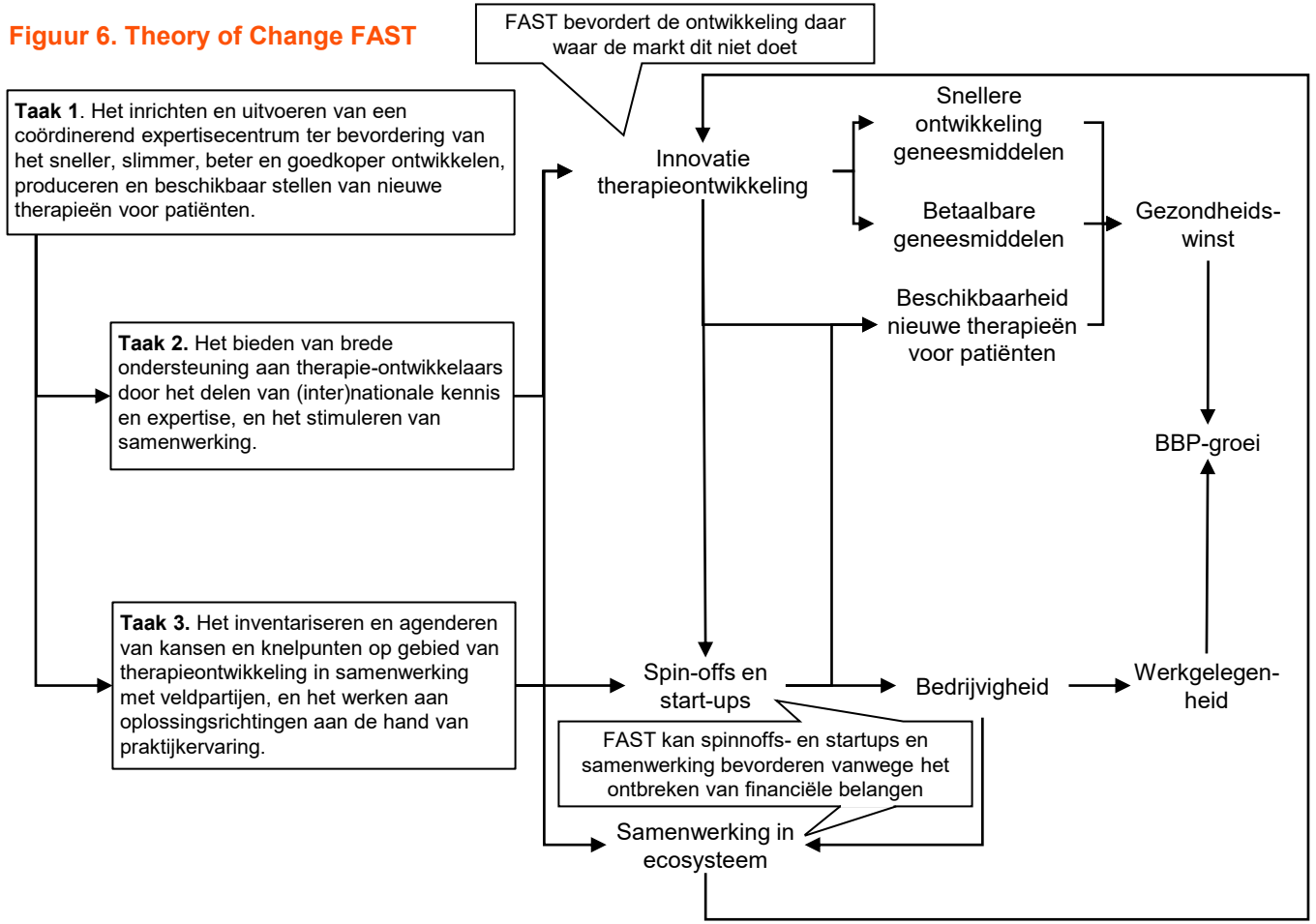

4

Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies en aanbevelingen

Kernconclusie

FAST geeft sinds de oprichting in 2023 aantoonbaar uitvoering aan de drie taken uit het programma 2025–2028. De organisatie heeft vier thematische hubs opgebouwd, ondersteunt therapieontwikkelaars via een wegwijsfunctie en projectadvies, stimuleert kennisdeling en samenwerking en brengt knelpunten en oplossingsrichtingen onder de aandacht. De beschikbare resultaten en stakeholdergesprekken ondersteunen het beeld dat FAST daarmee in korte tijd een herkenbare coördinerende rol in het Nederlandse ecosysteem voor therapieontwikkeling heeft opgebouwd.

Een belangrijke verklaring voor deze resultaten die door stakeholders wordt aangedragen is de onafhankelijke, publieke positie van FAST. Hierdoor kan FAST academie, overheid, financiers, bedrijven en patiëntenorganisaties verbinden, ook waar belangen uiteenlopen of samenwerking niet vanzelf tot stand komt. In combinatie met inhoudelijke expertise en een breed netwerk maakt dit FAST tot een geloofwaardige schakel tussen concrete casuïstiek, systeemknelpunten en gezamenlijke actie.

Bij langdurige voortzetting en borging kunnen deze activiteiten bijdragen aan snellere, betaalbaardere en maatschappelijk verantwoorde therapieontwikkeling binnen domeinen waar deze ontwikkelingen zonder aanvullende inzet uitblijven. De beoogde langetermijneffecten omvatten zowel gezondheidswinst als economische waarde via innovatie, spin-offs, werkgelegenheid en productiviteit. Omdat FAST nog relatief kort bestaat en veel trajecten zich in een vroege fase bevinden, zijn deze effecten nog niet ex post aan FAST toe te schrijven; de waargenomen resultaten en Theory of Change maken een bijdrage wel aannemelijk.

Aanbevelingen

De doelstellingen van FAST zijn gericht op effecten op de middellange en langere termijn, waarbij FAST een aanjagende en stimulerende functie heeft op deze ontwikkelingen. De langere termijn borging van de bijdrage en de effectiviteit van FAST zijn gebaat bij de volgende aanbevelingen:

- Vergroot het inzicht in de inzet van FAST. Ten behoeve van dit onderzoek heeft FAST een verscheidenheid van overzichten opgesteld van de activiteiten van FAST. Een structurele vastlegging van de inzet van FAST, bijvoorbeeld met betrekking op de ondersteuning van innovatoren, ontbreekt echter. Het ontbreken van deze inzichten beperkt de mogelijkheden voor FAST om effectiever te kunnen sturen op en te evalueren van de inzet van middelen en medewerkers.
- Werk aan een structurele borging van de effectiviteit van FAST. Op dit moment is FAST in grote mate afhankelijk van de expertise en netwerk van een beperkt aantal medewerkers. Lange termijn borging van expertise van FAST vergt de ontwikkeling en implementatie van een strategisch personeelsplan. Randvoorwaardelijk aan de ontwikkeling van een strategisch personeelsplan is de structurele borging van de financiering van FAST.
- Mobiliseer structurele borging van de financiering van FAST. De werkzaamheden van FAST richten zich op de middellange en langere termijn. Om effectiever en strategischer te kunnen sturen op de inzet van FAST en om de effectiviteit van FAST structureel te kunnen borgen is structurele borging van de financiering van FAST nodig. Daarbij is het van belang dat de onafhankelijke positie van FAST behouden blijft, omdat deze onderdeel is van de huidige effectiviteit en legitimiteit van de organisatie. Financiering die afkomstig is van afzonderlijke stakeholders zoals academie of industrie kan afbreuk doen aan de onafhankelijke positie van FAST. Om de neutrale rol van FAST te behouden ligt financiering via een onafhankelijk gremium voor de hand.
- Bevorder de verdere ontwikkeling van de FAST-hubs tot een FAST-netwerk dat samen het bereik en de effectiviteit van FAST vergroot. De inzet van FAST in de ontwikkeling en realisatie van de hubs is daartoe benodigd. Om de effectiviteit van het netwerk te bevorderen is het op de langere termijn benodigd dat de hubs nauw samenwerken met FAST, maar ook grotendeels zelfstandig kunnen opereren.